

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОМІРІВ СТАТЕЙ ЕКСТЕР'ЄРУ ТА РОБОТОЗДАТНОСТІ СУЧАСНИХ ГЕНЕАЛОГІЧНИХ ФОРМУВАНЬ КОНЕЙ ОРЛОВСЬКОЇ РИСИТОЇ ПОРОДИ

І.О. Супрун, к.с.-г.н., доцент, Національний університет біоресурсів та природокористування України

У статті наведена характеристика сучасних генеалогічних формувань коней орловської рисистої породи за промірами та роботоздатністю на прикладі основних кінних заводів. Проведено аналіз і узагальнення співвідношення кількості родин в орловській рисистій породі та чисельності їхніх представниць. Проаналізована жвавість племінного маточного складу в розрізі 31 родини, які розводяться в групі проаналізованих кінних заводів. Виявлені найкращі та найгірші за розвитком даної ознаки родини і заводи коней даної породи. Згідно з проведеним порівняльним аналізом промірів та індексів статей будови тіла кобил сучасних генеалогічних маточних родин орловської рисистої породи на прикладі основних п'яти кінних заводів Дубрівського, Запорізького, Лозівського, Лимарівського, Сумського та к/з «Шахтар», виявлена достовірна міжродинна та міжзаводська диференціація за розвитком екстер'єрних ознак.

Ключові слова: орловська рисиста порода, генеалогічна структура, родина, родоначальниця, проміри, висота в холці, коса довжина тулуба, обхват грудей за лопатками, обхват п'ястка, роботоздатність, жвавість, мінливість, консолідованість, селекція.

Постановка проблеми у загальному вигляді, аналіз останніх досліджень і публікацій. Моніторинг якісного стану породи в племінному конярстві проводиться за двома основними структурними напрямками її розвитку: за лініями і родинами. І якщо за лініями в сучасній науковій літературі за орловською рисистою породою коней представлено вже не мало досліджень, то за родинами їх недостатньо.

Порівняльний аналіз господарських якостей родин основних господарств, які тривалий час працюють з орловською рисистою породою і в яких представлено її сучасне племінне ядро, дозволить не тільки всесторонньо вивчити особливості структурних одиниць, зосереджених в цих конезаводах, а й підвищити рівень селекції з ними в даних господарствах, дати вірні рекомендації щодо оптимізації селекційно-племінної роботи вже зі всією породою, що особливо актуально сьогодні в умовах постійного скорочення чисельності даної культурної породи коней [6].

Удосконалення методів генетичного контролю і управління селекційними процесами в популяціях сільськогосподарських тварин та забезпечення мобілізації генофонду для підвищення генетичного потенціалу продуктивності і стійкості тварин до різних несприятливих чинників є пріоритетним напрямком в селекції на даний час [7]. Тому метою досліджень було виявлення особливостей прояву головних господарських ознак орловської рисистої породи між представницями родин кінних заводів, в яких зосереджене основне за чисельністю поголів'я коней орловської рисистої породи, тим самим істотно поповнивши племінну базу даних за якісним складом жіночих структурних одиниць в породі.

Відомо, що генеалогічна структура племінного ядра коней заводських порід є основним показником їхнього генетичного потенціалу

та перспективи розвитку. Чим ширше генеалогічна структура тієї чи іншої культурної популяції тварин, тим більше можливостей для успішної селекції. Разом з тим межі розгалуження генеалогічної структури не завжди точно вказують на високий генетичний потенціал породи [3].

Оскільки генеалогічна структура є складним селекційно-генетичним комплексом, для його ефективного функціонування необхідне суворе дотримання усіх параметрів, які його формують. Тобто важливим є забезпечення допустимої чисельності структурних одиниць всередині породи та кількості тварин у них. Селекціонерами в конярстві вважається, що в породі коней повинно бути не менше 6-10 ліній, а в кожній з них не менше 6-10 нащадків, та 6-12 родин, з не менш ніж 6 продовжувачками кожної [2].

Оскільки дане співвідношення недостатньо висвітлене у вітчизняному конярстві, метою наших досліджень був аналіз диференціації маточних генеалогічних структур в орловській рисистій породі в провідних кінних заводах з її розведення та вивчення співвідношення чисельності поголів'я в кожній з генеалогічних груп.

Формулювання цілей статті. Для проведення даного аналізу були використані картотеки племінних кобил орловської рисистої породи та зведені бонітувальні відомості коней в провідних українських кінних заводах: Дубрівському, Запорізькому, Лозівському, Лимарівському, Сумському та к/з «Шахтар». Для диференціації родин скористалися племінними книгами, каталогами коней допущених до племінного використання, та коней випробуваних на іподромі, а також «Програмою селекції коней орловської рисистої породи в Україні на 2001-2011 роки» [8]. Основними порівнюваними величинами були: середні значення промірів по маточному племінному складу заводу, промірів по родині заводу та промірів родини в породі (коли представниці зустрічаються в кількох кінних за-

водах) результати іподромних випробувань за жвавістю при подолання відстані у 1600 м.

Виклад основного матеріалу. Згідно проведеного генеалогічного аналізу в орловській рисистій породі, на даний час розповсюдження та розподіл за кількістю продовжувачок в родинах є нерівномірним. Так, нащадки деяких родин поширені в кількох кінних заводах одночасно і мають значне представництво за кількістю. До них відносяться родини: Бухти, Румби, Пікантної, Барвіхи (табл. 1). Поряд з тим виявлено родини, що мають продовження лише в окремих кінних

заводах, до того ж мають критично малу чисельність для ефективної селекції. Наприклад, відома в породі родина Забубенної продовжується через єдину кобилу Земляніку в Сумському кінному заводі. Так само як і славна родина Лапки через Ленточку в цьому ж заводі. Окрім вказаних родин молочисельний племінний склад Сумського кінного заводу представляють ще 5 родин: Приманчивої, Кубані, Каватіни, Смородини, Магнолії. В родинах Магнолії та Приманчивої по 2 голови, а в п'яти інших всього по одній представниці.

Таблиця 1

Генеалогічні маточні формування орловської рисистої породи

Родина	Запорізький	Дубрівський	Шахтар	Лозівський	Лимарівський	Сумський	Всього
Племінні кобили, голів	33	42	40	24	21	12	172
13547 Бухти	5		2	3			10
12620 Конвенції	4		2				6
9608 Левиці	6			2			8
10019 Пікантної	2	2	3				7
Утопії	4						4
4000 Румби	7	5	3				15
Дездемони	2						2
010572 Чудної	2	1	2	3			8
14139 Крестниці	1			2			3
Подруги		3					3
Валюти		5					5
10680 Аїди		7	1				8
8199а Барвіхи		1	1	1			3
5566 Дані		4					4
550 а Лігії		1			3		3
6508 Ксантипи		7	1				8
Паніки		1					1
Кубані				2		1	3
825 Приманчивої			7			2	9
Капелі			1		4		5
Лазурі			4				4
8479 Вікторини			2				2
5257 Весни		1	1				2
Карти				4			4
5122 Бурлачки		1					1
3574 Каватіни				1		1	2
3243 Двіни					6		6
0468 Кадетки				2			2
11428 Лопані					1		1
11849 Трелі					3		3
10299 Смородини						1	1
4395 Премії					3		3
313 Забубенної						1	1
Лапки						1	1
6803 Магнолії-						2	2
Не відомі	-	3	8	1		1	13
Кількість родин	9	14	13	9	6	7	-

В Запорізькому кінному заводі диференційовано 8 родин: Бухти, Румби, Пікантної, Конвенції, Левиці, Утопії, Дездемони, Чудної. Найчисельнішою є родина Румби, що нараховує 7 представниць в племінному складі. Родини Левиці та Бухти відповідно налічують по 6 та 5 голів.

Найстаріший та найвідоміший кінний завод з розведення орловських рисаків Дубрівський в основному складається із представниць старих та відомих в породі за якістю нащадків родин: Аїди, Ксантипи, Румби, Барвіхи, Дані, Бурлачки, Пікантної, Подруги, Лігії, Паніки, Весни, Валюти,

Чудної. Всього в заводі наявно 13 родин. Найчисельніші з них родини Аїди, Ксантипи, що мають по 7 представниць та Румби і Валюти – по 5 голів.

Племінний склад кінного заводу «Шахтар» представляють кобили з 14 родин: Аїди, Пікантної, Румби, Приманчивої, Бухти, Барвіхи, Весни, Вікторини, Лазурі, Капелі, Конвенції, Ксантипи, Чудної. Найчисельнішою є родина Приманчивої. Вона має 7 представниць.

Лозівський кінний завод представлений дев'ятьма родинами Бухти, Крестниці, Барвіхи, Кубані, Карти, Чудної, Каватіни, Кадетки, Левиці.

Найчисельнішими є родини Карти, Чудної та Бухти.

В племінному складі Лимарівського кінного заводу знаходяться представниці шести родин: Капелі, Двіни, Лігії, Лопані, Трелі, Премії-Пеночки. Найчисельніші серед них родини Двіни та Капелі.

В Сумському кінному заводі диференційовано сім родин: Приманчивої, Кубані, Каватіни, Забубенної, Лапки, Смородини, Магнолії. В родинях Магнолії та Приманчивої по дві голови, а в п'яти інших всього по одній представниці.

В Запорізькому кінному заводі диференційовано 8 родин: Бухти, Румби, Пікантної, Конвенції, Левиці, Утопії, Дездемони, Чудної. Найчисельнішою є родина Румби, що нараховує 7 представниць в племінному складі. Родини Левиці та Бухти відповідно налічують по 6 та 5 голів.

Такий нерівномірний розподіл чисельності в різних родинях, коли одні досить поширені, а інші зовсім маленькі, знаходяться на межі зникнення, робить цілком очевидною ймовірність зникнення останніх із племінного складу. Адже природно, що у чисельніших родин набагато більше можливостей в майбутньому до отримання цінних у племінному відношенні особин порівняно з тими, що представлені однією, двома продовжувачками. Ознаки екстер'єру, як складова частина цільових параметрів бажаного типу коней, входить до всіх селекційних програм при створенні та вдосконаленні існуючих порід та типів. Зовнішній вигляд тварин, форми будови тіла певною мірою відображають характер її фізіологічної діяльності і напрямок продуктивності, а екстер'єрна оцінка є необхідним елементом комплексної оцінки тварин. Окрім того існує тісний взаємозв'язок екстер'єру з міцністю, відтворною здатністю і здоров'ям тварин [10].

Порівняльний аналіз господарських якостей родин основних господарств, які тривалий час працюють з орловською рисистою породою, і в яких представлено її сучасне племінне ядро, дозволить не лише всесторонньо вивчити особливості структурних одиниць, зосереджених в цих кінних заводах, а й підвищити рівень селекції з ними в даних господарствах, дати вірні рекомендації щодо оптимізації селекційно-племінної роботи вже зі всією породою, що особливо актуально сьогодні в умовах постійного скорочення чисельності даної культурної породи коней [1, 4, 5, 6].

Тому перед нами постало **завдання** виявити особливості прояву головних екстер'єрних ознак орловської рисистої породи між представницями родин кінних заводів, в яких зосереджене основне за чисельністю поголів'я коней орловської рисистої породи, тим самим істотно поповнивши племінну базу даних за якісним складом жіночих

структурних одиниць в породі.

До порівняльного аналізу за чотирма основними промірами залучено сучасне племінне поголів'я кобил (на 2011 рік) у п'яти згаданих вище кінних заводах.

Порівняльний аналіз промірів статей будови тіла кобил між маточними родинями досліджуваних кінних заводів дозволили з'ясувати, що за висотою в холці лідирують родини Капелі та Лузурі із кінного заводу «Шахтар» (табл. 2). Найменшу висоту в холці серед усіх представлених родин виявлено в родині Утопії Запорізького кінного заводу. Щодо порівняльного аналізу промірів в родинях за окремими кінними заводами можна відзначити, що у Дібрівському та Лимарівському кінному заводах найвищими є представниці родини Лігії. У кінному заводі «Шахтар» – вже згадані родини Капелі, Лазурі та Чудної, в Запорізькому кінному заводі – Пікантної та Крестниці, у Лозівському – Карти.

Найнижчими за зростом (згідно показника висоти в холці) в кінному заводі «Шахтар» є представниці родини Дані. В Дубрівському кінному заводі Подруги, Лозівському найменші розміри кобил в родинях Чудної та Каватіни, а в Лимарівському – родинях Лопані та Трелі. Мінливість висоти в холці у різних кінних заводах знаходиться в межах 1,4 – 3,5%.

Найменш консолідованою, про що свідчить висока мінливість за висотою в холці виявились родини Лігії у Лимарівському кінному заводі та Бухти із кінного заводу «Шахтар».

Найкрупніші кобили знаходяться в кінному заводі «Шахтар», про що яскраво свідчать усі середні значення чотирьох промірів (табл. 2-5). Так за косою довжиною тулуба в цьому кінному заводі високі показники мають кобили родин Капелі, Аїди, Чудної, Ксантіпи, коса довжина тулуба яких знаходиться у межах 176-172 см. Тоді як і за висотою в холці, і за косою довжиною тулуба майже всі представниці родин Запорізького кінного заводу поступаються тим, що розводяться в інших кінних заводах. Так коса довжина тулуба найкращої за даним показником родини Пікантної сягає лише 172 см. Вважаємо, що у цьому випадку, як і на прикладі крупності маточного складу кінного заводу «Шахтар», на розвиток екстер'єрних характеристик значний вплив мали паратипові фактори.

Щодо обхвату грудей за лопатками, який свідчить про силу тварини та її вгодованість, а значить і певною мірою про потенційну роботоздатність в групі розглянутих господарств достовірно найкращою виявилась родина Пікантної кінного заводу «Шахтар», у якої даний промір становив 199,3 см. Потрібно також відмітити, що у маточному складі даного кінного заводу знаходяться досить крупні кобили, у яких цей промір становив на рівні 201-205 см. Але поряд з цим в породі наявні і набагато менші показ-

ники, наприклад в Лимарівському кінному заводі в родині Лопані обхват грудей за лопатками становив лише 170 см, в Лозівському в родині

Каватіни – 175 см, в Запорізькому 177 см в родині Утопії та 181 см в родині Бурлачки.

Таблиця 2

Висота в холці представниць родин в різних кінних заводах, М±m, см

Родина	Запорізький		Cv, %	Дубрівський		Cv, %	Шахтар		Cv, %	Лозівський		Cv, %	Лимарівський		Cv, %
	М±m, см	n		М±m, см	n		М±m, см	n		М±m, см	n		М±m, см	n	
13547 Бухти	157,0±0,95	5	1,35	–			164,0±4,00	2	3,45	162,8±2,09	3	2,57	–		
12620 Конвенції	157,8±1,44	4	1,58	–			160,5±2,50	2	2,20	–			–		
9608 Левиці	159,0±1,63	6	2,51	–			–			165,0±1,00	2	0,85	–		
10019 Пікантної	159,5±1,41	2	3,98	164,0±0,00	2	0	164,17±1,47	3	2,19	–			–		
Утопії	155,3±0,25	4	0,32	–			–			–			–		
4000 Румби	158,9±1,39	7	2,31	159,6 ±0,68	5	0,95	161,34±1,33	3	1,43	–			–		
Дездемони	159,0±3,00	2	2,66	–			–			–			–		
010572 Чудної	157,5±2,50	2	2,24	–			165,00±0,00	2	0	158,6±0,00	5	0,71	–		
14139 Крестниці	164,0±0,00	1	0	–			–			160,5±0,50	2	0,44	–		
Подруги	–			159,0±1,53	3	1,66	–			–			–		
Валюти	–			160,7±0,61	5	0,93	–			–			–		
10680 Аїди	–			159,3 ±1,28	3	2,13	165,0±0,00	1	0	–			–		
8199а Барвіхи	–			159,0±0,00	1	0	162,0±0,00	1	0	161,5±4,50	2	3,94	–		
5566 Дані	–			161,75±1,903	4	2,38	159,0±0,00	1	0	–			–		
550 а Лігії	–			165,0±0,00	1	0	–			–			161,5±6,50	4	1,76
6508 Ксантипи	–			163,4±1,40	8	2,42	160,0±0,00	1	0	–			–		
Паніки	–			162,0±0,00	1	0	–			–			–		
Кубані	–			–			–			162,5±4,50	2	3,91	–		
825 Приманчивої	–			–			164,4±0,84	1	1,35	–			–		
Капелі	–			–			170,0±0,00	1	0	–			158,8±1,38	4	1,73
Лазурі	–			–			166,0±1,22	4	1,47	–			–		
8479 Вікторини	–			–			166,5±1,50	2	1,27	–			–		
5257 Весни	–			163,5±0,5	2	0,43	163,0±0,00	1	0	–			–		
Карти	–			–			–			164,0±1,78	4	2,17	–		
5122 Бурлачки	–			160,0±0,00	1	0	–			–			–		
3574 Каватіни	–			–			–			158,0±0,00	1	0	–		
3243 Двіни	–			–			–			–			158,5±1,12	6	1,72
0468 Кадетки	–			–			–			161,0±1,63	2	1,75	–		
11428 Лопані	–			–			–			–			156,0±0,00	1	0
11849 Трелі	–			–			–			–			157,0±0,00	3	0
4395 Премії	–			–			–			–			158,6±1,39	3	1,76

Таблиця 3

Коса довжина тулуба представниць родин в різних кінних заводах, М±m, см

Родина	Запорізький	Дубрівський	Шахтар	Лозівський	Лимарівський	Всього, г голів
13547 Бухти	164,0±1,30	–	167,0±4,00	167,0±2,106	–	10
12620 Конвенції	159,8±2,18	–	163,5±3,50	–	–	6
9608 Левиці	166,3±2,40	–	–	168,0±1,00	–	8
10019 Пікантної	172,0±4,00	167,5±0,50	169,7±1,02	–	–	7
Утопії	159,5±0,50	–	–	–	–	4
4000 Румби	163,9±2,36	162,2±1,28	165,7±2,03	–	–	15
Дездемони	164,0±3,00	–	–	–	–	2
010572 Чудної	159,0±2,00	–	172,0±0,00	161,6±1,36	–	8
14139 Крестниці	170,0±0,00	–	–	165,0±1,00	–	3
Подруги	–	162,3±1,20	–	–	–	3
Валюти	–	162,5±0,99	–	–	–	5
10680 Аїди	–	160,8±1,34	174,0±0,00	–	–	8
8199а Барвіхи	–	162,0±0,00	–	164,5±3,50	–	3
5566 Дані	–	164,0±3,39	161,0±0,00	–	–	4
550 а Лігії	–	167,0±0,00	–	–	164,0±8,00	3
6508 Ксантіпи	–	165,4±1,48	173,0±0,00	–	–	8
Паніки	–	164,0±0,00	–	–	–	1
Кубані	–	–	–	166,5±5,50	–	2
825 Приманчивої	–	–	168,4±1,09	–	–	7
Капелі	–	–	176,0±0,00	–	160,5±4,12	5
Лазурі	–	–	170,3±1,03	–	–	4
8479 Вікторини	–	–	171,5±0,50	–	–	2
5257 Весни	–	166,0±0,00	169,0±0,00	–	–	3
Карти	–	–	–	166±1,73	–	4
5122 Бурлачки	–	161,0±0,00	–	–	–	1
3574 Каватіни	–	–	–	162,0±0,00	–	1
3243 Двіни	–	–	–	–	159,3±0,80	6
0468 Кадетки	–	–	–	165,5±0,41	–	2
11428 Лопані	–	–	–	–	157,0±0,00	1
11849 Трелі	–	–	–	–	157,0±1,00	3
4395 Премії	–	–	–	–	161,8±1,43	3

Таблиця 4

Обхват грудей за лопатками представниць родин в різних кінних заводах, М±m, см

Родина	Запорізький	Дубрівський	Шахтар	Лозівський	Лимарівський
13547 Бухти	178,4±1,32	–	190,5±5,50	182,8±1,79	–
12620 Конвенції	179,8±1,36	–	191,0±4,00	–	–
9608 Левиці	182,5±1,80	–	–	183,5±0,50	–
10019 Пікантної	181,5±4,50	187,5±5,50	199,3±2,65	–	–
Утопії	177,8±1,44	–	–	–	–
4000 Румби	182,1±2,18	184,2±2,03	191,7±0,88	–	–
Дездемони	179,5±1,50	–	–	–	–
010572 Чудної	178,5±0,50	–	198,0±0,00	179,4±1,33	–
14139 Крестниці	185,0±0,00	–	–	181,5±1,50	–
Подруги	–	182,7±2,18	–	–	–
Валюти	–	–	–	–	–
10680 Аїди	–	183,6±1,95	205,0±0,00	–	–
8199а Барвіхи	–	184,0±0,00	–	179,5±2,50	–
5566 Дані	–	185,3±2,36	178,0±0,00	–	–
550 а Лігії	–	187,0±0,00	–	–	183,0±5,00
6508 Ксантіпи	–	186,1±1,53	196,0±0,00	–	–
Паніки	–	186,0±0,00	–	–	–
Кубані	–	–	–	185,0±5,00	–
825 Приманчивої	–	–	197,9±3,001	–	–
Капелі	–	–	205,0±0,00	–	179,5±2,95
Лазурі	–	–	196,8±5,68	–	–
8479 Вікторини	–	–	195,5±4,50	–	–
5257 Весни	–	183,5±3,50	201,0±0,00	–	–
Карти	–	–	–	183,5±1,19	–
5122 Бурлачки	–	181,0±0,00	–	–	–
3574 Каватіни	–	–	–	175,0±0,00	–
3243 Двіни	–	–	–	–	181,5±1,18
0468 Кадетки	–	–	–	179,5±0,41	–
11428 Лопані	–	–	–	–	170,0±0,00
11849 Трелі	–	–	–	–	178,0±8,00
4395 Премії	–	–	–	–	176,4±2,77

Таке становище в орловській рисистій породі за окремими господарськи корисними ознаками, як в даному випадку екстер'єрними характеристиками, небезпечно, коли обмежено поголів'я тієї чи іншої генеалогічної групи в конкретному заводі чи породі. Якщо наявна лише одна продовжувачка родини в породі, як наприклад Липа родини Лопані в Лимарівському кінному заводі, неможливе ведення селекції за даним показником. А в наступних поколіннях родина має всі шанси зникнути, не витримавши жорсткої конкуренції з боку більш досконалих представниць породи. Звуження ж генеалогічної різноманітності може мати небажані наслідки для популяції орловських рисаків на Україні в цілому.

За обхватом п'ястка достовірної різниці між родинами на виявлено. Величина даного проміру коливається в межах 19,25-21,57см, проте можна відмітити тенденцію до переваги за даним

проміром в родинах кінного заводу «Шахтар», тоді як найменший показник відмічено в родині Чудної Запорізького кінного заводу.

З метою встановлення залежності промірів кобил від генотипу та нівелювання впливу паратипових факторів було проведено порівняльний аналіз екстер'єрних характеристик в тих родинах, що розводяться в кількох кінних заводах одночасно. Згідно проведеного генеалогічного аналізу в орловській рисистій породі, на даний час розповсюдження та розподіл за кількістю продовжувачок в родинах є нерівномірним. Так, нащадки деяких родин поширені в кількох кінних заводах одночасно і мають значне представництво за кількістю. До них відносяться родини: Бухти, Румби, Пікантної, Барвіхи (табл. 2). Поряд з тим виявлено родини, що мають продовження лише в окремих кінних заводах, до того ж мають критично малу чисельність для ефективної селекції.

Таблиця 5

Обхват п'ястка представниць родин в різних кінних заводах, М±m, см

Родина	Запорізький	Дубрівський	Шахтар	Лозівський	Лимарівський
13547 Бухти	19,80±0,30		21,5±0,5	20,38±0,31	
12620 Конвенції	19,38±0,28		21,00±0,00		
9608 Левиці	20,25±0,11	–	–	20,25±0,25	–
10019 Пікантної	19,50±0,50	20,50±0,50	21,17±0,31	–	–
Утопії	19,62±0,38	–	–	–	–
4000 Румби	20,00±0,33	20,35±0,27	20,67±0,33	–	–
Дездемони	19,50±0,50	–	–	–	–
010572 Чудної	19,25±0,25	–	22,00±0,00	19,40±0,19	–
14139 Крестниці	20,00±0,00	–	–	20,00±0,00	–
Подруги	–	20,00±0,00	–	–	–
Валюти	–	19,92±0,08	–	–	–
10680 Аїди	–	19,92±0,07	21,00±0,00	–	–
8199а Барвіхи	–	20,00±0,00	–	20,25±0,25	–
5566 Дані	–	20,25±0,25	20,00±0,00	–	–
550 а Лігії	–	20,00±0,00	–	–	20,00±0,50
6508 Ксантіпи	–	20,43±0,29	20,00±0,00	–	–
Паніки	–	20,50±0,00	–	–	–
Кубані	–	–	–	20,50±0,50	–
825 Приманчивої	–	–	21,57±0,20	–	–
Капелі	–	–	22,00±0,00	–	19,88±0,13
Лазурі	–	–	21,25±0,25	–	–
8479 Вікторини	–	–	21,50±0,50	–	–
5257 Весни	–	20,25±0,25	21,00±0,00	–	–
Карті	–	–	–	20,13±0,24	–
5122 Бурлачки	–	–	–	–	20,00±0,00
3574 Каватіни	–	–	–	19,50±0,00	–
3243 Двіні	–	–	–	–	19,75±0,17
0468 Кадетки	–	–	–	19,75±0,20	–
11428 Лопані	–	–	–	–	20,00±0,00
11849 Трелі	–	–	–	–	19,75±0,25
4395 Премії	–	–	–	–	19,60±0,21

Оскільки нашими попередніми дослідженнями [9] встановлено найдостовірнішу позитивну залежність жвавості від косої довжини тулуба у коней рисистих порід, а сила впливу цього проміру на жвавість достовірно висока (2,67>2,0), ми проаналізували його в усіх маточних генеалогічних формуваннях п'яти піддослідних кінних заводів.

За результатами такого порівняння (табл.6) найкрупнішими виявились представниці родини Пікантної, при чому екстер'єрні показники в даній родині мають невисоку варіабельність.

Найменшими за розмірами, серед родин, представлених в кількох кінних заводах є кобили родини Конвенції.

Таблиця 6

Коса довжина тулуба представниць родин, які зустрічаються в кількох кінних заводах

Родина	M±m, см	Стандартне відхилення, см	Коефіцієнт варіації, %	Поголів'я, що залучено до аналізу
13547 Бухти	165,6±1,15			
12620 Конвенції	161,0±1,69	4,15	2,58	6
9608 Левиці	166,8±1,67	4,74	2,84	8
10019 Пікантноі	169,7±0,97	3,06	1,80	10
4000 Румби	163,6±1,23	4,74	2,89	15
010572 Чудної	163,3±2,06	5,05	3,09	6
14139 Крестниці	166,7±1,76	3,06	1,83	3
10680 Аїди	162,3±2,04	5,78	3,56	8
8199а Барвіхи	165,3±2,21	4,42	2,68	4
6508 Ксантіпи	166,2±1,55	4,68	2,80	9
Капелі	163,6±3,48	7,79	4,77	5
5257 Весни	167,0±1,00	1,73	1,04	3

Серед родин, що мають представництво у кількох кінних заводах достовірно ($B>0,95$) найдовший тулуб мають представниці родин Пікантноі та Крестниці. До того ж обидві досить консолідовані за даною ознакою, оскільки мають низьку мінливість за даним проміром (1,80 – 2,8%). Найменшу косу довжину тулуба відмічено в родині Конвенції.

Мінливість косої довжини тулуба в орловській рисистій породі, за даними власних

досліджень, знаходився в межах від 2,29-3,32%. Найбільш варіабельним даний промір був в Запорізькому кінному заводі в родині Капелі – 4,77% та Аїди – 3,86%.

За даними порівняльного аналізу висоти в холці, косої довжини тулуба, обхвату грудей та обхвату п'ястка маточного складу кожного з кінних заводів залучених до аналізу, достовірно найкращим виявився кінний завод «Шахтар», найгіршим відповідно Запорізький (табл. 7).

Таблиця 7

Проміри племінного маточного складу різних кінних заводів

Родина	Запорізький	Дубрівський	Шахтар	Лозівський	Лимарівський
Висота в холці, M±m, см	158,2±0,58	161,4±0,50	163,5±0,49	161,6±0,69	158,5±0,70
Стандартне відхилення, см	3,34	3,25	3,09	3,54	3,22
Коефіцієнт варіації, %	2,11	2,02	1,89	2,19	2,03
Коса довжина тулуба, M±m, см	163,7±0,95	163,7±0,61	168,6±0,63	164,9±0,74	160,5±0,88
Стандартне відхилення, см	5,43	3,93	4,03	3,78	4,01
Коефіцієнт варіації, %	3,32	2,41	2,39	2,29	2,49
Обхват грудей за лопатками, M±m, см	180,5±0,72	184,5±0,68	196,9±1,17	181,5±0,67	179,4±1,27
Стандартне відхилення, см	4,14	4,44	7,47	3,43	5,83
Коефіцієнт варіації, %	2,29	2,40	3,79	1,89	3,25
Обхват п'ястка, M±m, см	19,8±0,11	20,2±0,08	21,1±0,10	20,0±0,10	19,8±0,09
Стандартне відхилення, см	0,65	0,52	0,66	0,53	0,4
Коефіцієнт варіації, %	3,28	2,59	3,14	2,68	2,03
Племінне поголів'я	33	42	40	26	21

При цьому кобили кінного заводу «Шахтар» досить вирівняні за окремими промірами, наприклад висотою в холці та косою довжиною тулуба. Поряд з цим їх варіабельність за обхватом грудей висока – до 4%, а за обхватом п'ястка знаходиться на рівні інших кінних заводів (2,03 – 3,28%).

В середньому мінливість за висотою в холці в орловській рисистій породі становить 1,88-2,19%, за косою довжиною тулуба – 2,29 – 3,32%. Найвища варіабельність за косою довжиною тулуба в Запорізькому кінному заводі. Мінливість обхвату грудей в породі на рівні 1,89 – 3,75%. Як найбільш консолідованих за даним показником відзначено кобил, які знаходяться в маточному складі Лозівського кінного заводу.

Поряд із показниками екстер'єру для коней

важливими селекційними ознаками є роботоздатність і відтворні якості [1, 7]. Тому до порівняльного аналізу роботоздатності також було залучено сучасне племінне поголів'я кобил (на 2011 рік) у п'яти згаданих вище кінних заводах.

Основними порівнюваними величинами були: середнє значення жвавості по маточному племінному складу заводу, середнє значення жвавості по родині заводу, середнє значення жвавості родини (якщо представниці зустрічаються в кількох кінних заводах).

Дослідження роботоздатності між маточними структурними групами досліджуваних кінних заводів дали можливість з'ясувати, що за жвавистю лідирує родина Крестниці із Лимарівського кінного заводу (табл. 8).

Таблиця 8

Роботоздатність представниць родин в різних кінних заводах, М±m, секунд

Родина	Запорізький	Дубрівський	Шахтар	Лозівський	Лимарівський	Всього, г голів
13547 Бухти	135,50±2,87	–	147,95±8,05	144±0,00	–	10
12620 Конвенції	135,63±0,95	–	136,10 ±2,10	–	–	6
9608 Левиці	141,95±2,38	–	–	–	–	8
10019 Пікантної	143,30±2,20	149,75±20,05	151,43 ±7,73	–	–	7
Утопії	149,45±4,39	–	–	–	–	4
4000 Румби	133,17±1,27	147,52±5,52	131,10±0,00	–	–	15
Дездемони	136,10±0,10	–	–	–	–	2
010572 Чудної	144,10±0,90	–	146,8±0,00	137,22±2,10	–	8
14139 Крестниці	–	–	–	–	130,65±3,15	3
Подруги	–	134,33±1,58	–	–	–	3
Валюти	–	133,35±2,21	–	–	–	5
10680 Аїди	–	139,31±4,07	–	–	–	8
8199а Барвіхи	–	130,00±0,00	–	142,0±1,700	–	3
5566 Дані	–	130,68±1,50	–	–	–	4
550 а Лігії	–	141,30±0,00	–	–	153,8±14,80	3
6508 Ксантіпи	–	140,88±3,29	139,1±0,00	–	–	8
Паніки	–	148,00±0,00	–	–	–	1
Кубані	–	–	–	130,75±1,25	–	2
825 Приманчивої	–	–	147,00 ±3,30	–	–	7
Капелі	–	–	–	–	154,45±7,78	5
Лазурі	–	–	144,73±8,82	–	–	4
8479 Вікторини	–	–	–	–	–	2
5257 Весни	–	141,00±10,40	–	–	–	3
Карти	–	–	–	136,9±2,39	–	4
5122 Бурлачки	–	–	–	–	–	1
3574 Каватіни	–	–	–	–	–	1
3243 Двіни	–	–	–	–	145,68±4,88	6
0468 Кадетки	–	–	–	135,2±0,00	–	2
11428 Лопані	–	–	–	–	144,8±0,00	1
11849 Трелі	–	–	–	–	161,3±12,50	3
4395 Премії	–	–	–	–	148,9±7,79	3
Кількість родин	9	14	13	9	6	-

За окремими кінними заводами найкращу роботоздатність виявлено в родині Румби Запорізького кінного заводу. У Дібрівському кінному заводі найкращими є представниці родини Дані. У кінному заводі «Шахтар» найкращими є представниці родини Конвенції.

В Лозівському кінному заводі найвищою є жвавість в родині Кубані, а в Лимарівському – родині Крестниці.

Найгіршою за роботоздатністю серед 31 родини в групі досліджуваних заводів є родина Трелі Лимарівського кінного заводу.

Щодо порівняльного аналізу жвавості в родинях по окремих кінних заводах можна відзначити у Запорізькому, найменшу – в родині Утопії, в Дубрівському та к/з «Шахтар – в родині Пікантної, в Лозівському – Бухти.

Таблиця 9

Роботоздатність представниць родин, які зустрічаються в кількох кінних заводах

Родина	М±m, секунд	Стандартне відхилення, секунд	Коефіцієнт варіації, %	Поголів'я, що залучено до аналізу
13547 Бухти	139,67±3,09	8,76	3,09	8
12620 Конвенції	135,82*±0,85	1,90	1,40	5
9608 Левиці	141,95±2,38	5,84	4,11	6
10019 Пікантної	148,63*±5,47	14,46	9,73	7
4000 Румби	139,08±3,18	10,83	7,78	12
010572 Чудної	140,56±1,84	5,21	1,84	8
14139 Крестниці	131,45*±1,37	2,74	2,08	4
10680 Аїди	139,31±4,07	10,78	7,73	7
8199а Барвіхи	136,00±6,00	8,48	6,24	2
550 а Лігії	147,55±6,25	8,84	5,99	2
6508 Ксантіпи	140,68±2,92	8,75	6,22	9
Капелі	154,45*±7,78	15,56	10,07	4
5257 Весни	141,0±10,40	14,71	10,43	2

Згідно проведеного генеалогічного аналізу в орловській рисистій породі, на даний час розповсюдження та розподіл за кількістю продовжувачок в родинях є нерівномірним. Так, нащадки деяких родин поширені в кількох кінних заводах

одночасно і мають значне представництво за кількістю. До них відносяться родини: Бухти, Румби, Пікантної, Барвіхи (табл. 9). Поряд з тим виявлено родини, що мають продовження лише в окремих кінних заводах, до того ж мають критич-

но малу чисельність для ефективної селекції. Серед родин, що мають представництво у кількох кінних заводах достовірно ($B > 0,95$) найвищу жвавистість мають родини Крестниці та Конвенції. До того ж обидві досить консолідовані за даною ознакою, оскільки мають низьку мінливість жвавистості. Найменша жвавистість в родинах Пікантної та Капелі. Мінливість роботоздатності в орловській рисистій породі за даними власних

досліджень знаходиться в межах від 1,40 до 10,43%. Найбільш варіабельною жвавистість є в родинах Капелі та Весни.

За даними порівняльного аналізу жвавості маточного племінного складу різних кінних заводів залучених до аналізу, за середнім значенням роботоздатності достовірно найкращим виявився Лозівський, найгіршим відповідно Лимарівський (табл. 10).

Таблиця 10

Роботоздатність племінного маточного складу різних кінних заводів

Родина	Запорізький	Дубрівський	Шахтар	Лозівський	Лимарівський
Середнє арифметичне значення, $M \pm m$, секунд	138,92 $\pm$ 1,26	139,38 $\pm$ 1,65	144,09 $\pm$ 1,55	137,30* $\pm$ 1,12	150,60* $\pm$ 13,78
Стандартне відхилення, секунд	7,23	10,67	9,83	5,48	3,01
Коефіцієнт варіації,	5,21	7,66	6,82	3,99	9,15
Племінне поголів'я	33	42	40	24	21

Висновки. Таким чином племінний склад шести найбільших кінних заводів орловської рисистої породи налічують 153 представниці 40 генеалогічних маточних угруповань замість 6 чи 12 бажаних для ефективної селекції. Найчисельнішими серед племінних кобил в породі є родини Румби (15 кобил), Бухти (10), Приманчивої (9), Ксантіпи (8). Основна ж проблема полягає в нерівномірному розподілі представниць по родинах. Адже існують такі, що мають 15 нащадків поряд із іншими, в яких по 1-2 голови.

Критично малочисельними в породі є родини Дездемони (2 голови), Крестниці (3), Барвіхи (3), Кадетки (2), Забубенної (1), Лапки (1), Дані (4), Карти (4), Трелі (3). Як видно серед малочисельних опинилися видатні родини, що сприяли прогресу породи через своїх нащадків рекордистів та переможців традиційних призів. Згідно порівняльного аналізу в маточних структурних групах досліджуваних кінних заводів за косою довжиною тулуба, достовірно пов'язаною з роботоздатністю рисаків, найкращий показник виявлено в родині Пікантної. Найгіршою за косою довжиною тулуба серед усіх родин досліджуваних заводів є родина Конвенції. Проте варіабельність даного показника в родині дозволяє проведення ефективної селекції.

За даними порівняльного аналізу усіх чо-

тирхох промірів кобил маточного племінного складу різних кінних заводів залучених до аналізу за середнім значенням висоти в холці, найкращим виявився кінний завод «Шахтар», найгіршим – Запорізький кінний завод.

Згідно порівняльного аналізу роботоздатності в маточних структурних групах досліджуваних кінних заводів виявлено найвищу роботоздатність в родині Крестниці із Лимарівського кінного заводу. Найгіршою за жвавистістю серед усіх родин досліджуваних заводів є родина Трелі Лимарівського кінного заводу.

Мінливість роботоздатності в орловській рисистій породі знаходиться в межах від 1,40 до 10,43%. Найбільш варіабельною жвавистість є в родинах Капелі та Весни.

За даними порівняльного аналізу жвавості маточного племінного складу різних кінних заводів залучених до аналізу за середнім значенням роботоздатності, найкращим виявився Лозівський, найгіршим Лимарівський.

Перспективи подальших досліджень. Дані дослідження проведені з перспективою подальшої роботи по вдосконаленню кращих за комплексом ознак заводських родин, пошуку вірних шляхів і напряму племінної роботи з родинами, що мають нижчі показники розвитку селекційних ознак.

Список використаної літератури:

1. Волгіна Н.В. Залежність селекційних ознак коней різних порід від типу конституції / Н.В. Волгіна, Д.А.Волков, В.А. Косов // матеріали міжнародної наук. практ. конф. [Зоотехнічна наука Поділля: історія, проблеми, перспективи], (Камянець-Подільський, 16-18 березня 2010 року) / М-во аграр. політики, Подільський державний агро-технічний університет. – Камянець-Подільський: видавець ПП Зволейко Д. Г. – 2010. Випуск 18. – С.21-23.
2. Гладенко В. К. Книга о лошади / В. К. Гладенко. – РИА. ИМ-ИНФОРМ. 1989.
3. Мысин М. А. Проблемы современных генеалогических структур на примере маточных составов лошадей орловской рысистой породы Московского, Хреновского, Чесменского и Алтайского конных заводов / М. А. Мысин, С. А. Козлов, В. А. Мысина. – Вестник РАСУ– №4, 2009.
4. Мысин, М.А. Показатели промеров в маточных семействах орловской рысистой породы лошадей разных конных заводов / Мысин М.А., Козлов С.А., Мысина В.А. // Сельскохозяйственная биология, серия биология животных. – 2009. -№4. – С. 106-107.

5. Мысин, М.А. Современное развитие промеров и работоспособности в маточных составах лошадей орловской рысистой породы Московского, Хреновского, Чесменского и Алтайского конных заводов / Мысин М.А., Козлов С.А. // *Аграрная Россия*. – 2008. - №6. – С. 31-33.

6. Мысин, М.А. Сравнительный анализ селекционных признаков орловской рысистой породы лошадей между маточными составами Московского, Хреновского, Чесменского и Алтайского конных заводов / Мысин М.А. // *Материалы международного объединённого съезда генетиков и селекционеров посвящённого 200-летию со дня рождения Чарльза Дарвина и V съезду Вавиловского общества генетиков и селекционеров (ВОГиС)* – М.: МГУ, 2009. – Ч 1. – С. 90.

7. Мысина В.А. Сравнительный анализ резвостных качеств лошадей маточных семейств орловской рысистой породы / Мысина В.А., Мысин М.А., Козлов С.А. // *Сельскохозяйственная биология, серия биология животных*. – 2010. -№2. – С. 110-111.

8. Програма селекції коней орловської рисистої породи в Україні на 2001-2011 роки. / Ю. Ф. Мельник, В. М. Клок, Д. М. Микитюк, Б. М. Гопка. Корпорація «Конярство». 2003. – 67 с.

9. Супрун І.О. Характеристика популяційно-генетичних параметрів коней орловської рисистої породи// *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України/ І.О. Супрун*. – К., 2009. – Вип. 138. С.193 – 197.

10. Хмельничий Л.М. Оцінка екстер'єру тварин в системі селекції молочної худоби. Монографія. – Суми:Мрія, – ТОВ, 2007. – 260 с.

В статье дана характеристика современных маточных генеалогических формирований орловской рысистой породы на примере основных шести конных заводов: Дубровского, Запорожского, Лозовского, Лымаревского, Сумского и к/з «Шахтер». Проведен анализ и обобщение соотношения количества семейств в орловской рысистой породе и численности поголовья в них.

Проанализированы экстерьерные характеристики и резвость племенного маточного состава в разрезе 31 семейства, селекционируемых в группе подопытных конных заводов. Выявлены наилучшие и наихудшие по развитию признаков семейства и заводы лошадей орловской рысистой породы.

The description of the modern female genealogical structures of the Orlov trotting breed is given on the example of the basic six stud farms.

An analysis and generalization of correlation with amount of families in an Orlov trotting breed and quantity of total number of horses in them are shown. Analyses of the exterior and capacity of the 31 family, which are breeding in the analyzed stud farms is done. The best and the worst families and stud of the Orlov trotting breed horse by this trait development are exposed.

Дата надходження в редакцію: 17.10.2012 р.

Рецензент: д.с.г.н., професор Л.М. Хмельничий

УДК 638.123

МЕДОВА ПРОДУКТИВНІСТЬ СІМЕЙ УКРАЇНСЬКИХ БДЖІЛ РІЗНОЇ ГЕНЕАЛОГІЇ

С.І. Таран, к.с.-г.н., Миколаївський національний аграрний університет

Наведено результати досліджень медової продуктивності бджолиних сімей бджіл хмельницького внутрішньопородного типу і місцевої популяції української породи в степових умовах.

Ключові слова: бджоли, медова продуктивність, внутрішньопородний тип.

Постановка та стан вивчення проблеми. В умовах Степу і Лісостепу України історично сформувалась українська порода бджіл, добре пристосована до морозної зими та спекотного й сухого літа [5]. Українські бджоли в своєму природному ареалі є найпоширенішими, добре розмножуються, викликають зацікавлення щодо вивчення у нашій країні та за рубежом [3, 7].

Нажаль в останні десятиріччя українські бджоли зазнали впливу завезених кавказьких і карпатських, що значно ускладнює ведення селекційної роботи. На ряді пасік степової і лісостепової зони є залишки помісей невідомого походження. Вони менш продуктивні, частіше

хворіють на нозематоз, більш схильні до роїння, гірше зимують, ніж чистопородні українські. В кінцевому результаті, це негативно впливає на галузь бджільництва загалом [1, 3].

Тому настала потреба поглибленого вивчення бджолиних сімей цієї породи для підвищення продуктивності і поліпшення їх якісного складу. Необхідність в напрямку селекційної роботи підтверджується завданнями щодо впровадження на пасіках України чистопородного розведення і збереження аборигенних порід бджіл [4]. Недостатньо вивченими залишаються питання порівняльної оцінки відселекціонованих бджіл української породи (тип «Хмельницький») з